

“La independència de KOSOVO revifaria el nacionalisme serbi”

La sociòloga
Mira Milosevich
(Belgrado, Sèrbia, 1966)
acaba de publicar
‘Los Tristes y los
Héroes’, un assaig
en què analitza
les claus històriques
i polítiques
que expliquen,
si més no en part,
el perquè de l’esclat
dels nacionalismes
i de les guerres
de la darrera dècada a
la península balcànica.

Mira Milosevich és sociòloga per la Universitat de Belgrado. Va formar part de la redacció del prestigiós setmanari *NIN*, fins que els dramàtics esdeveniments que van tenir lloc a l'ex-Iugoslàvia a primeries de la dècada dels noranta la van obligar a exiliar-se a Madrid, on resideix actualment. És autora d'un bon feix de treballs sobre el nacionalisme, publicats en diverses revistes de l'estat espanyol, Iugoslàvia i Albània. A hores d'ara és col·laboradora habitual dels diaris *El País* i *El Correo Espanol*. A *Los Tristes y los Héroes. Historias de Nacionalismos Serbios*, el darrer llibre de Mira Milosevich, publicat per Espasa Calpe, l'autora hi analitza les claus històriques que expliquen l'esclat dels nacionalismes a la península balcànica.

—El propassat dia 24 de setembre se celebraren unes eleccions a Iugoslàvia. Hom va qüestionar la veritable dimensió democràtica d'aquestes eleccions. Algun intel·lectual de renom, com ara Carlos Taibo o Mario Vargas Llosa, van denunciar que Vojislav Kostunica, el nou president de Iugoslàvia, peca d'un “nacionalisme panserbi” absolutament incompatible amb el procés de democratització de Iugoslàvia. Què en pensa?

—La gent està tan acostumada a sentir malparlar de Sèrbia que sospita d'entrada. Crec que Kostunica no és un home perfecte. Ha tingut actuacions imperdonables. Però cal reconèixer que Kostunica és un gran intel·lectual. És un professor de dret

que està enamorat de les lleis. Iestic segura que les respectarà. Crec fermament que és la persona més adequada per dur a terme una transició democràtica a la nova Iugoslàvia. No crec que caiga en el parany del nacionalisme perquè sap que Iugoslàvia únicament podrà sobreviure en una democràcia integrada a Europa. N'és conscient i farà tots els possibles perquè Iugoslàvia entre en el concert de països democràtics de l'Europa Occidental.

—Com s'entén, però, aquesta voluntat democràtica si el DOS, el partit de Kostunica, ha pactat amb el Partit Socialista de Sèrbia, de Slobodan Milosevic?

—Kostunica ha aconseguit que es convoquen eleccions el pròxim 23 de desembre, la qual cosa contrasta amb el fet que quan es va morir Franco a Espanya les Corts es van mantenir un any. I hom s'atreveix a criticar Kostunica des d'Espanya? Amb la rapidesa amb què ell fa les coses! D'altra banda, molta gent ha criticat que pacte amb el partit de Milosevic. Crec, però, que és l'únic que podia fer fins a les eleccions de desembre.

—Alguns qüestionen, però, la suposada voluntat democratitzadora d'aquesta coalició perquè està integrada per 17 partits, alguns dels quals se sospita que segueixen una línia nacionalista radical.

—Jo crec que s'equivoquen. La prova que hi hagut un canvi a Sèrbia és que, fins ara, quan Milosevic perdia popularitat, pujava automàticament Vojislav Seselj, el líder ultranacionalista del Partit Radical Serbi. Ara,

“Milo Djukanovic és el cap del mercat de tabac de Montenegro. En una ocasió li ho vaig dir a Javier Solana, i ell em va contestar: ‘Sí, ho sé. Però com creus que han de sobreviure els montenegrins?’”

ambdós han perdut. El líder ultranacionalista serbi ha perdut gairebé tots els diputats que tenia als ajuntaments. Ja no en queden, de representants radicals en la coalició de 17 partits formada per Kostunica.

—El 28 d'octubre es van celebrar eleccions locals a Kosovo. Quina transcendència han tingut aquestes eleccions per al poble de Kosovo i per al que encara en queda de la Iugoslàvia?

—És clar que no han estat unes eleccions democràtiques, perquè els serbis no hi han pogut participar. Han estat unes eleccions ètnicament pures. Es diu que Bernard Kouchner, representant de la comunitat internacional a Kosovo i administrador de la província, nomenarà alguns serbis perquè entren en aquesta administració. Amb això, però, no s'aconseguirà res, perquè ja existeix a Kosovo un Consell provisional en el qual Hashim Thaqi, el representant de l'UÇK (l'Exèrcit d'Alliberament del Kosovo) i líder actual del Partit Democràtic de Kosovo (PDK), quan hi ha els serbis se n'allunya, i quan els serbis surten, ell hi entra. Crec que aquest joc continuarà. El problema de Kosovo no

està solucionat. El bombardeig no el va solucionar en absolut. Les coses no gosen dir que estan pitjor que abans, però tampoc no estan millor. I, tanmateix, l'únic positiu d'aquestes eleccions és que a partir d'ara es crearà una administració civil autònoma. Això és important perquè un territori governat únicament per militars crea moltíssims problemes. Les eleccions han estat un pas endavant, malgrat tot. Un altre aspecte positiu és el fet que el nou govern de Sèrbia està disposat a donar una àmplia autonomia a Kosovo. Ja s'ha declarat que es respectarà plenament la resolució 1.244 de les Nacions Unides.

—Creu que Kosovo camina inexorablement cap a la independència?

—Un dels errors de la comunitat internacional fou bombardejar Sèrbia, quan semblava que amb això es donava suport a Kosovo. En qualsevol cas, per dolenta que siga la política d'un poble sobre un altre —i que conste que jo condemne la política sèrbia a Kosovo— deu anys de mala política no són argument suficient perquè un territori s'independentze. I, tanmateix, durant el bombardeig, a tots ens semblava que aquesta era la meta. I ara la percepció del poble albanès és aquesta. La independència albanesa implicaria la revifalla del nacionalisme serbi a diferents territoris, com ara Montenegro o Macedònia, perquè existeixen minories d'albano-kosovesos en aquests territoris. I els albanesos començarien també a reclamar els territoris en què viuen aquestes minories.

—I què passarà amb la República de Montenegro?

—Milo Djukanovic, a pesar de la seua coqueteria política, té clar que Montenegro viu dels serbis. Montenegro és una república de 650.000 habitants que viuen del turisme, ara paralitzat. És molt important que Kostunica estiga disposat a convocar un referèndum a Montenegro. Djukanovic, comparat amb Slobodan Milosevic, és un polític pro-occidental; però comparat amb Kostunica això ja és més discutible. Milo Djukanovic és el cap del mercat negre de tabac! En una ocasió, li ho vaig dir a Javier So-

lana, i ell ho va reconèixer però em va contestar: “Sí, ho sé. Però de quina manera han de sobreviure els montenegrins?”. Vull dir amb això que hi ha moltes coses que són producte d'unes circumstàncies però que d'ara endavant començaran a arreglar-se.

—Si no fos per la caiguda del comunisme, s'hauria produït el despertar dels nacionalismes a la península balcànica?

—En el cas de Iugoslàvia cal diferenciar dos processos. Un és el de la desintegració de l'estat i l'altre el de la seua destrucció. La desintegració de l'estat es va produir com a conseqüència de la caiguda del comunisme, perquè el comunisme constituïa l'única garantia de l'estat iugoslau. Tanmateix, pel que fa a la destrucció de l'estat, comença a produir-se quan aquest desapareix com a entitat política. L'estat és destruït pel nacionalisme perquè les elits polítiques i intel·lectuals volen, a partir de les ruïnes de l'antic estat comunista, crear nous estats ètnicament purs.

—Al seu llibre, *Los Tristes y los Héroes*, comenta la idea que el règim comunista, en comptes d'alentir els moviments de signe identitari, el que realment féu és impulsar-los. Fins a quin punt aquest reviscolament del nacionalisme durant la dècada dels noranta es va produir com a conseqüència d'un desencotillament de la mordassa opressora de la dictadura?

—A Iugoslàvia l'estat comunista era molt complex a causa dels nombrosos pobles de què es componia. Era un estat multicultural. El nacionalisme estava institucionalitzat, tot i que no fos evident a primera vista. La mateixa constitució iugoslava havia reconegut de ben començament l'estatus de nació a serbis, croats, eslovens, montenegrins, macedonis i a les minories de Voivodina, majoritàriament hongaresos, i de Kosovo. Això contrasta amb la Constitució espanyola, que no reconeix la sobirania originària. En canvi, a Iugoslàvia cada poble tenia reconeguda la sobirania originària, la qual cosa significa que cadascuna de les nacionalitats de Iugoslàvia podien arribar a l'autodeterminació i a la independència.

—En quina mesura la pèrdua de la batalla de Kosovo, el 1389, ha condicionat el nacionalisme serbi?

—M'agradaria fer la diferència entre el paper d'un mite originari o fundador d'una nació —i aquí s'ha d'assenyalar que qualsevol nació en té, d'aquesta mena de mites— i l'ús o les pràctiques que se'n facen. Sens dubte, el mite creat després de la batalla de Kosovo és el mite fundador de la nació sèrbia, tot i que es tracta d'una batalla perduda, o precisament per aquesta raó. És un mite que sempre ha aparegut al llarg de la història del poble serbi en els moments decisius, sobretot quan s'hi jugaven la independència de l'estat serbi. El mite de Kosovo no està present sinó en les èpoques de crisi, que és quan els mites tenen, en qualsevol país, més èxit. Als anys vuitanta, quan cau el mur de Berlín, quan comencen a desintegrar-se els estats comunistes, les elits polítiques iugoslaves no saben adaptar-se a una nova situació perquè no tenen una alternativa política; no són suficientment reformistes com a Polònia o Hongria. I, d'altra banda, hi ha un grup d'intel·lectuals ressentits —un grupuscle de pseudointel·lectuals en realitat— que van veure una possibilitat d'actuar. Ells són els que creen el discurs nacionalista.

—Creu que es van simplificar els esdeveniments de la darrera dècada a la Iugoslàvia als mitjans de comunicació internacionals?

—Cada vegada més es reconeixen els greus errors de la premsa i dels polítics durant la dècada dels noranta a la península balcànica. El primer error de la comunitat internacional fou donar un suport incondicional a la independència de Croàcia. Després es demostrà que Tudjman és bessó de Slobodan Milosevic. Es van donar suport mútuament. La premsa internacional no va estar ben informada del que passava a Iugoslàvia. M'agradaria creure que aquesta ha estat la raó per la qual s'ha informat tan malament i que explica la demonització del poble serbi, tot i que s'ha de reconèixer que són les elits polítiques sèrbies les principals responsables de bona

"Abans de la guerra Iugoslàvia era una societat multiètnica. Ara només hi ha guetos."

part del que succeí a Iugoslàvia. En general, els Balcans són una part del món poc coneguda. Jo criticaria els polítics més que no pas els periodistes. La comunitat internacional va reduir el conflicte a una qüestió de violació de drets humans. Als Balcans, però, existeix un conflicte de nacionalismes ètnics pràcticament des que existeix l'estat iugoslau, per la manca de democràcia i perquè les qüestions nacionals mai no han estat resoltes.

—I de les actuacions de l'OTAN, de l'ONU, i de la Unió Europea als Balcans, què n'opina?

—Quan es produeix la desintegració i la ulterior destrucció de Iugoslàvia, ningú no va estar a l'altura de l'esdeveniment, ni els polítics i intel·lectuals de Iugoslàvia, ni tampoc els polítics europeus i els Estats Units. Crec que s'han comès molts errors. En la qüestió balcànica no sempre es van aplicar mitjans o vies de solució democràtiques. El bombardeig de Sèrbia no fou gaire diferent a l'entrada dels tancs soviètics a Praga.

—Al seu llibre estableix un paral·lelisme entre Sèrbia i Castella. Qualifica totes dues nacions de "nacionalitats cata-

litzadores d'un redemptorisme expansionista". Es pot parlar de l'existència d'un nacionalisme espanyol?

—Sí. Sèrbia va intentar en la primera i en la segona Iugoslàvia el que ha intentat Castella a Espanya. Intentaven, a partir d'un redemptorisme paternalista, garantir la continuïtat de l'estat iugoslau. Els serbis tenen la percepció que s'han sacrificat i han perdut moltes coses pel bé de Iugoslàvia. Darrere d'això, però, hi ha un discurs nacionalista encobert que anhela molts territoris. A Iugoslàvia els poders de l'estat han estat controlats predominantment pels serbis. En el cas d'Espanya és una mica diferent. Pense que està més equilibrat. L'estat de les autonomies i la descentralització estatal equilibra els nacionalismes. A la Iugoslàvia això mai no arribà a passar perquè els serbis sempre tractaren de controlar-ho tot.

—Una Iugoslàvia multiètnica és encara possible?

—Nosaltres érem una Iugoslàvia multiètnica! Érem una societat pluricultural i multiètnica i tot això "multi" que està ara tan de moda a Occident. Aquí, a Occident, el que anomenen multiètnic, quan es refereixen a Bòsnia i Kosovo, són guetos d'ètnies físicament, moralment, ideològicament i ètnicament dividits. Nosaltres vivíem en una societat multiètnica. El que hi ha ara són guetos.

—Per acabar, com veu el futur dels Balcans?

—Després de quatre guerres i d'una misèria econòmica completa, els serbis volen una transició pacífica. A més a més, cada vegada hi ha més consciència que ni els Balcans poden viure sense Europa, ni Europa sense els Balcans. La pau a Europa no és possible si no existeixen uns Balcans d'estats democràtics i lliures. Espere que els Balcans ja no tornaran a ser els "volcans" d'Europa. Passarà molt de temps abans que s'estabilitze del tot la zona, però els Balcans tornaran a formar part, com no podia ser de qualsevol altra manera, de l'Europa civilitzada.

Juli Capilla